

Nesprávné interpretaci žákovy výpovědi z důvodu jiné poznatkové struktury žáka i učitele se věnuje celá řada publikací, z nichž bych uvedla např. publikaci Hejného (2014) nebo Roubíčka (2006). V další části textu se proto zaměřím na druhou příčinu, tedy nesrozumitelnost řeči žáka, která je též někdy souhrnně označována jako agramatismus⁷ v řeči žáka.

Pojem **agramatismus** v tomto pojetí zahrnuje nejen užití nevhodné jazykové flexe, gramaticky nesprávné konstrukce vět či nenávaznost větných celků, ale i (žakovu) řeč, která je pro učitele zcela nesrozumitelná. Mluvím-li o agramatismech, nemám ale na mysli např. jazykové chyby, jichž se dopouštějí cizinci pod vlivem jiného rodného jazyka nebo malé děti, které se teprve učí mluvit.

3.1.2.1 Jak vypadá agramatická řeč a o čem vypovídá?

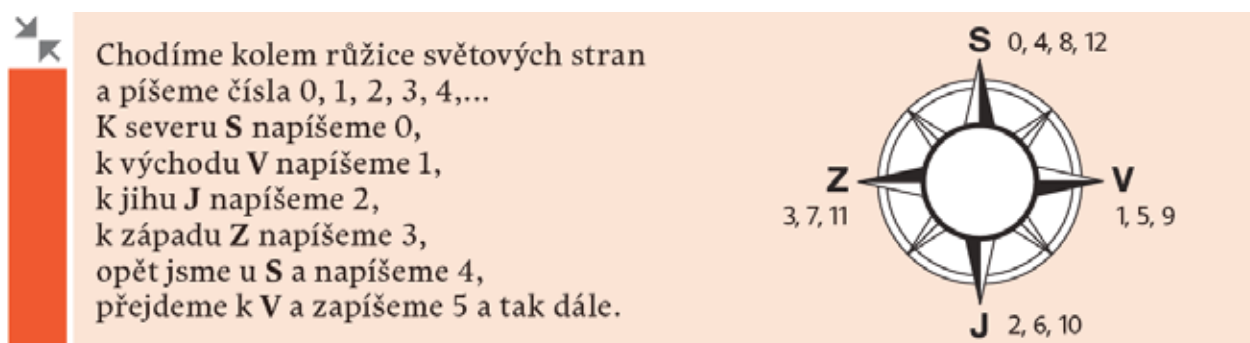
Šimon: „Že tam jsou vždycky, na každé stranách jsou, aspoň u severu a u toho u východu, že se tam jako násobí čtyřma. A u západu [odmlčí se].“

Výpovědi obsahující agramatismy mohou navenek působit až zmateně, jako by postrádaly jakoukoli smysluplnou úvahu. Ve skutečnosti je však myšlenka zatím hodně komplexní, a proto ji žák sděluje jen jako soubor neucelených částí. Podobně jako když nám ve tmě spadnou klíče: tušíme, že někde tam ve tmě jsou, ale až postupným ohmatáváním prostoru jsme schopni se zorientovat a klíče nakonec najít.

Žák tedy řečí postupně ve tmě nahmatává myšlenku, kterou zatím tuší jen v obrysech. Potřebuje ji více prozkoumat např. skrze možnost prodiskutování se spolužáky, aby ji mohl poznat konkrétněji a připojit k dalším poznatkům ve svém vědomí. Nesrozumitelná řeč, kdy se zdá, že žák neví, co říká, mu tak ve skutečnosti může výrazně pomoci myšlenku zformulovat a dále své úvahy rozvíjet.

Příkladem postupné korekce ještě nehotových myšlenek je přesně zaznamenaná řeč Šimona v úvodu této části i jeho spolužáka Matouše (viz dále). Výpovědi obou chlapců se vztahují k úloze na obrázku 1.

Obrázek 1⁸

V úloze na obrázku 1 měli žáci 4. ročníku za úkol postupně zapisovat čísla kolem směrové růžice po směru hodinových ručiček od nuly a pozorovat, jestli mezi zapsanými čísly objeví nějaké vztahy.⁹

Matouš: „Že. Že to tady je jako. Že se tady to [ukazuje na sever] počítá jakoby od nuly a že se to čtyřikrát vyjede takhle [ukazuje na čísla vypsaná na severu od nuly směrem k dvanáctce]. Že tady je nula, tady je čtyřka...“

⁷ Dle slovníku cizích slov je pojem agramatismus definován jako „porucha schopnosti vyjadřovat se gramaticky správně“ (Klimeš, 2005).

⁸ HEJNÝ, M., D. JIROTKOVÁ a E. BOMEROVÁ. Matematika: pro 4. ročník základní školy. Plzeň: Fraus, 2010. ISBN 978-80-7238-940-7.

⁹ Úloha směřuje k objevování dělitelnosti čísel, přesněji k získávání prvotních zkušeností s „ciferníkovou aritmetikou“ podle modulu 4.